

PODUZETNIŠTVO, INSTITUCIJE I SOCIOKULTURNI KAPITAL, Drago Čengić i Maja Vehovec (ur.), 2002, Institut društvenih istraživanja "Ivo Pilar", Zagreb, 303 str.

Prikaz*

Ovaj zbornik, koji su uredili dr. Drago Čengić iz Instituta «Ivo Pilar» iz Zagreba i prof. dr. Maja Vehovec sa Ekonomskog fakulteta u Rijeci, donosi dobro složen mozaik radova devet autora koji se bave trima iznimno zanimljivim i međusobno isprepletenim tranzicijskim temama što zaokupljaju analitičare već od samog početka «velike transformacije» postsocijalističkih zemalja početkom 1990-ih: poduzetništvom, institucijama potrebnim za njegov razvoj i sociokulturnim kapitalom kao važnom odrednicom ukupnoga tranzicijskog uspjeha.

Kako u uvodu zbornika naglašavaju sami urednici, temeljna je zadaća te knjige produbiti znanstvenu i stručnu raspravu o suodnosu i interakciji poduzetništva, institucija, sociokulturnog kapitala i razvojnih aktera, što je neosporno nužno za dublje razumijevanje zamršenoga tranzicijskog procesa postsocijalističkih zemalja. Urednici također ističu raznolike ekonomske i socijalne učinke reformi u tranzicijskim zemljama te, pozivajući se na neke posljednje analize meritornih međunarodnih organizacija, naglašavaju da veći uspjeh postižu zemlje koje nisu "imitatorski" primjenjivale recepte visokorazvijenih zemalja, nego su tragale za kreativnim rješenjima za vlastite reformske probleme.

Knjiga prezentira istraživačke rezultate nekoliko znanstvenih projekata. Najveći dio radova u prvom dijelu knjige rezultat je međunarodnog projekta Ekonomski razvoj i politike restrukturiranja u jugoistočnoj Europi: razvoj malih i srednjih poduzeća (vode ga dr. Will Bartlett i dr. Maja Vehovec), koji su zajednički financirali Britanska akademija i HAZU, a većina je tekstova prezentirana na istoimenoj međunarodnoj konferenciji u Dubrovniku u travnju 2002. godine. Drugi je dio knjige rezultat rada na projektu Razvojni akteri i ekonomska modernizacija hrvatskog društva (voditelj dr. Drago Čengić), koji financira Ministarstvo znanosti i tehnologije RH.

Rad je strukturalno podijeljen na dva sadržajno zaokružena poglavlja, te na uvod urednika.

* Primitljeno (*Received*): 3.3.2003.

Prihvaćeno (*Accepted*): 10.3.2003.

U prvom dijelu knjige razmatra se evolucijsko-institucionalni razvoj poduzetništva, te se prezentiraju rezultati dosadašnjih istraživanja o odnosu sociokulturnog kapitala, reformi institucija i razvoja maloga gospodarstva u jugoistočnoj Europi (npr. u Sloveniji, Makedoniji, Hrvatskoj, BiH), te se ona pozicioniraju u šira tranzicijska iskustva.

Autori Maja Vehovec, Andrej Rus, David Smallbone i Will Bartlett nastoje smjestiti empirijska iskustva pojedinih grupa tranzicijskih zemalja, osobito onih iz jugoistočne Europe, u neke postojeće teorijske okvire, ali istodobno pokušavaju jasno identificirati probleme za koje su ti okviri nedostatni i neprecizni za puno razumijevanje važnih pratećih fenomena pojedinih reformi u postsocijalističkim zemljama. Temeljne teza koja je u potki tih radova jest da pokušaj imitatorskog preslika pojedinih modela uspješnih zapadnih formalnih tržišnih institucija (zakona, regulativnih normi) u različite tranzicijske socioekonomske sustave, koji je bio čest u "prvoj tranziciji", ne samo da ne donosi željeni uspjeh, već dovodi do znatne tranzicijske anomalije zbog usitnjavanja temeljnih neformalnih institucija u tranzicijskim zemljama. Te su institucije važan segment resursa tzv. sociokulturnog kapitala (skup dominantnih društvenih vrijednosti, zajedničkih navika, važećih normi i općeprihvaćenih predodžbi) i mogu biti poticajne, ali i uvelike priječiti put uspješnoj gospodarskoj preobrazbi i razvoju. Interakcija i međuovisnost formalnih i neformalnih institucija iznimno su važne za uspješan razvoj poduzetništva i ukupne tranzicije i zbog toga pri provođenju pojedinih reformi treba realno spoznati njihov ukupni potencijal kao određujući resurs za tu promjenu.

U drugom se dijelu knjige autori (Ivan Rogić, Anka Mišetić, Sanja Maleković, Drago Čengić, Saša Poljanec-Borić) više usredotočuju na razmatranje odnosa poduzetništva i samih razvojnih aktera u hrvatskim uvjetima, a fokusiraju se na konkretne probleme gradskog poduzetništva, lokalnih razvojnih agencija te na neka iskustva pojedinih hrvatskih županija poput Međimurske. Osobito je zanimljiv tekst D. Čengića koji empirijski, na terenu Međimurske županije, testira neke temeljne instrumente i mjere uspješnosti dosadašnje politike razvoja maloga gospodarstva u Hrvatskoj. Istraživanje nudi obilje korisnih uvida o nekim ključnim pitanjima razvoja poduzetništva u nas, osobito na lokalnoj i regionalnoj razini, npr. o ulozi države u uklanjanju ključnih zapreka razvoju poduzetništva, te izgradnji ciljanih i prema uspješnima "krojenih" (tailor made) poticaja "poduzetnicima rasta", te o ulozi lokalne poduzetničke elite u promicanju novog poduzetničkog rasta koji se može uspješno nositi s novim prilikama kakve diktiraju suvremeni procesi globalizacije i tehnološkog napretka.

U cjelini, zbornik nudi niz zanimljivih i utemeljenih radova, iako ne sasvim ujednačenih po kakvoći znanstvene analize. Najdragocijeniji su radovi koji se temelje na izvornim empirijskim istraživanjima (Andrej Rus, Will Bartlett, Drago Čengić), što je autorima omogućilo primjerenu znanstvenu obradu problema i izvođenje vlastitih zaključaka. Također je važno napomenuti da se većina radova temelji na analizi brojnih relevantnih inozemnih znanstvenih publikacija i istraživanja, te vrsno sumira njihove ključne spoznaje (Maja Vehovec, Andrej Rus, David Smallbone). Iznimno je važna i činjenica da se rad usredotočuje na zemlje jugoistočne Europe, čiji su problemi trenutno najsloženiji među tranzicijskim zemljama.

Ipak, neka metodološka ograničenja pojedinih radova (primjerice, tehnički pregled postojećih iskustava bez analitičke evaluacije) te nedostatak širega empirijskog obuhvata, onemogućila su preciznije izvođenje zaključaka na kraju knjige. Međutim, i samo identificiranje otvorenih pitanja, za koje u ovoj fazi autori nisu mogli ponuditi precizne odgovore, dobra su osnova za nastavak istraživanja na tom području, što su, uostalom, i sami autori ustvrdili.

Zbog činjenice da o procesima što ih autori proučavaju (poduzetništvo, institucije i sociokulturni kapital) osimnjih u Hrvatskoj piše i objavljuje samo nekoliko autora (primjerice Josip Županov: Poslije potopa, 1995; Aleksandar Štulhofer i M. Meštrović: Sociokulturni kapital i tranzicija u Hrvatskoj, 1998; Aleksandar Štulhofer: Nevidljiva ruka tranzicije: ogledi iz ekonomske sociologije, 2000), zbornik može, s obzirom na to da nudi nove interdisciplinarnе uvide, biti zanimljiv široj znanstvenoj i stručnoj javnosti te kreatorima Vladine politike i tijelima državne uprave koja se svakodnevno bave tim problemima. Neki od prezentiranih uvida zasigurno će izazvati novi, toliko potreban interdisciplinarni krug rasprava o tim iznimno važnim i međusobno povezanim odrednicama uspjeha postsocijalističke tranzicije.

Nevenka Čučković